Politiske grep for barns friluftsmuligheter

Randi Gran Tørring

Politisk rådgiver, Statsministerens kontor

Innledning
Kjære konferansedeltakere ! Takk for invitasjon. Her skulle jeg gjerne vært med fra start til slutt. Det ville vært lærerikt, nyttig og hyggelig.

Det tradisjonelle norske friluftslivet har i seg et verdigrunnlag bygd på naturopplevelse, naturforståelse, hensynsfull atferd og naturvennlig bruk av naturens overskudd. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernholdning, bedre helse, økt livskvalitet og bærekraftig utvikling. Det er derfor regjeringens mål at naturglede, kunnskap om og respekt for natur må formidles til nye generasjoner barn og unge, og det tas sikte på å nå familier, barn og unge gjennom organisasjoner, barnehage og skole.

Vi ønsker for våre barn at de skal bli glade i naturen og at de skal ta vare på den. Vi vil også at kommende generasjoner skal ha glede av den naturen som vi har i Norge. Da må vi sørge for at barn i dag får muligheter til naturopplevelser der de bor, i barnehagen, i skolen og i fritiden. Det er et viktig nasjonalt mål å sikre et oppvekstmiljø som gir barn og unge trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, og som har de fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som til enhver tid er i samsvar med eksisterende kunnskap om barn og unges behov. Regjeringens mål om å sikre barn et godt oppvekstmiljø betyr å gi barn mulighet for å vokse opp i kontakt med natur. Og naturen er på mange måter den beste lekeplassen. I Norge er vi relativt sett heldige. De fleste har uberørt natur ikke langt fra stuedøra. Her er tumleplass mer enn nok for alle – selv rundt eller i de aller største byene våre er det tilgjengelige friluftsarealer. Det er verdifulle ressurser vi må ta vare på.

Departementenes ansvar
Det er flere departementer som har ansvar for forhold som kan knyttes til barns mulighet for opplevelser i naturen, fysisk aktivitet og friluftsliv. *Miljøverndepartementet* har ansvar for miljøspørsmål, oppfølging av FN-konferansen i Rio og utvikling av lokal Agenda 21, biologisk mangfold, friluftsliv, kulturminner, og plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter og rikspolitiske retningslinjer som legger rammene for arealplanlegging. *Barne- og familiedepartementet* har et ansvar for barne- og ungdomspolitikken, vilkår for barne- og ungdomsorganisasjonene, barn og unges rettigheter, og utvikling av barnehagetilbudene bl.a. gjennom lov og rammeplan for barnehager. *Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet* har ansvar for lovverk og rammeplaner knyttet til utvikling av skolen og utdanning av personell til barnehager og skoler samt andre fagutdanninger. *Kulturdepartementet* har bl.a. ansvar for offentlig idrettspolitikk og forvaltning av spillemidlene som går til idrettsformål,

herunder utvikling av idretts- og aktivitetsarenaer. *Sosial- og helsedepartementet* har ansvar for helsefremmende og forebyggende arbeid.

Departementene samarbeider om flere prosjekter som omfatter fysisk aktivitet barn og unge, bl.a. handlingsplan for forebygging av belastningslidelser (1994-98), Et viktig tiltak i planen er *Informasjonsprosjektet Barn i bevegelse* som fem departementer (BFD, KD, KUF, MD, SHD) samarbeider om. Prosjektet søker gjennom informasjonstiltak å belyse barn og unges hverdag og forhold som påvirker mulighetene til å være fysisk aktive. Arbeidet så langt viser at det har lykkes å få temaer og problemstillinger omkring barn og fysisk aktivitet på dagsorden. Det er skapt interesse og engasjement blant fagfolk og i befolkningen generelt.

En kartlegging ved oppstart av informasjonsprosjektet *Barn i bevegelse* viser at det er lite kunnskap i befolkningen generelt og blant fagfolk om barns behov for allsidig bevegelse og fysisk aktivitet og forutsetningene for dette. Og da kan man jo spørre seg hva det skyldes. Vi vet jo at det er viktig at barn får leke og utforske, og at de får være ute i skog og mark og lære av naturen. Mange tar kanskje for gitt at barn har de samme mulighetene som vi hadde i vår barndom og ser ikke konsekvensene av de endringene som har skjedd og skjer i dagens samfunn.

Endringer i samfunnsutviklingen

Tenk tilbake på barndoms turer i skog og mark, da alle butikker stengte klokka ett på lørdag og bensinstasjonene bare hadde bensin. Hele familien på tur i marka med termos og nistepakker og bål og kaffekjele. Tenk tilbake på oppdagelsesreiser i villniss og skumle kratt, skattejakt i spennende huler og det å kunne gjemme seg bort under greina på et stort grantre når regnet siler.

"Jeg tror du leder oss ut på ville veier jeg, morfar" – sa ei lita jente på tur på Hjerkinn. Krattet vokste jenta godt over hodet: spennende og utfordrende. Men full av tillit tråklet hun seg videre i krattet, og med ett var hun på "Fjellet". En opplevelse av mange, i ei rik minnebok fra barndommen. Verdien av slike opplevelser er ubetalelig.

Det er dessverre ingen selvfølge i våre dager at barn får utvikle sin motorikk, sin fantasi, kreativitet og sosiale ferdigheter gjennom nærhet til natur. Krattet og villnisset er mange steder borte, lekeområdene er planert eller gjort om til parkeringsplasser, og bekkene "regulert bort." Barn kan riktignok få rikelig med kunnskap om naturen gjennom TV, ofte fra mer eksotiske deler av vår klode, men det å oppleve naturen selv, helt på kroppen, det er noe helt annet!

Det er opp til oss voksne om barn får slike muligheter. Det er vi som står for planlegging og initiering og som må flytte oss ned på barns nivå - en meter over bakken.

Familiens rolle

Som foreldre sitter vi med masse erfaring fra opplevelser i naturen. Og barna vil gjerne ta del i disse opplevelsene. Det er spennende å bli vist mammas «spesialtre» for klatring eller pappas «store» stein for avanserte fallskjermhopp. Det er viktig å dele opplevelser med barn, men samtidig må vi huske perspektivene: De store fiskene som pappa fisket i sin barndom er antagelig like små som dem poden fisker på turer i dag.

Foreldrene er, og vil alltid være de viktigste lærerne og veilederne i barns liv. Gjennom ulike offentlige støtteordninger vil regjeringen legge til rette for bedre vilkår for barnefamiliene i deres ansvar for barnas utvikling. Et viktig mål er å bidra til at foreldre får mer tid til å være sammen med sine barn. Jeg kan ikke unnlate å nevne at et hovedmål med innføring av kontantstøtten som ble vedtatt i Stortinget i går, er å gi foreldre som ønsker det, mer tid med barna sine. Som foreldre har vi en stor oppgave i å skape interesse for friluftsliv når vi er på turer i naturen og gjennom å videreformidle kunnskap, kultur og tradisjoner.

Og samtidig er barns egne erfaringer og opplevelser viktig for videre utvikling av interesse for friluftsliv og for å utvikle interesse og ansvar i forhold til natur- og miljøspørsmål.

Vi må være klar over at barn kan også oppleve friluftsliv som stress og få negative erfaringer fra turer med mor og far. Når de ikke får bestemme tempoet og hvor det skal tas pauser, blir turer fort mer et pliktløp enn spennende oppdagelsesreiser. Barn er nysgjerrige og vil utforske naturen mer enn oss voksne. De kan studere en maurtue i evigheter, de vil fange insekter, plukke blomster, klatre i skråninger og de vil også klatre i trær og bestige «fjell».

Det er vel flere enn meg som har gjort denne erfaringen:
Vår yngste og jeg fikk aldri pauser på skitur – når vi kom fram til de andre, hadde de "pauset" lenge nok, og tok gladelig fatt på neste økt. Vi var lettet over å ha nådd fram, og skuffet over de andres hastverk. Det tok litt tid før jeg oppdaget systemfeilen. Da tok vi ledertrøya av og til. Det hjalp!

Som foreldre kan vi, sammen med barnehage og skole, gi ungene mulighet til å bli glade i og å ta vare på naturen. Vi kan bidra til planlegging og tilrettelegging av barns oppvekstområder. Vi må være med på å ta ansvar for at kommende generasjoner skal få ta del i de samme naturopplevelser som oss.

Rammeplan i barnehage og læreplaner i skole
Skoler og barnehager utgjør en stadig viktigere del av oppvekstmiljøet for barn. Og det er utfordringer knyttet både til arealplanlegging og til pedagogisk innhold i barnehage og skole. På den ene side er det viktig å planlegge og lokalisere skoler og barnehager på steder der naturkontakt blir fysisk mulig og på den annen side å få satt igang forbedringsplanlegging rundt våre eksisterende skole- og barnehagebygg. Videre gjelder det å bygge opp kompetanse hos dem som har den daglige omsorgen for barna.

Rammeplanen for barnehager er en rettesnor og en kvalitetssikrer for det innholdet barna skal ha med seg fra barnehagen, samtidig som den setter barnehagen inn i en samfunnsmessig sammenheng. Natur og miljø er ett av fem hovedområder som barnehagene skal arbeide med. Rammeplanen er klar på at naturopplevelser og miljølære skal være integrerte deler av det pedagogiske opplegget i alle barnehager. Som det står i planen: *"Barnehagen har ansvar for å gi barn grunnleggende forståelse for sammenhenger i naturen, for å lære dem å bli glad i naturen og stimulere til aktivitet og opplevelser i natur og nærmiljø"*. Og videre: "Erfaringer og opplevelser knyttet til friluftslivsaktiviteter året rundt må inkluderes i årsplanene for alle alderstrinn».

Utviklingen av «friluftsbarnehager» eller «naturbarnehager» er positive nye skudd på stammen av barnehager. Her kan barna være ute hele året. Legoklosser er byttet ut med steiner og kvister, klatrestativ med trær, stoler og bord med stubber, eng og mark. Været er

aldri noen hindring. I andre barnehager flytter de mye av aktivitetene ut i naturen, og det er stadig flere barnehager som er mer ute. Det er riktignok ikke mange barnehager som kan velge og vrake i urørte naturområder utenfor porten. Men mange kan ha noen trær og busker, et bekkefar eller en liten knaus i nærheten. Det skal ikke så store krattet til for at barn skal finne noe rart og levende å oppdage. Og går de på ut en lengre tur, kan det være mange oppdagelser å gjøre.

En erfaring fra mange barnehager og skoler, er at barn som er mye på tur sammen, behandler hverandre annerledes enn de gjør inne på barnehage- og skoleområdet. Samarbeidet går bedre, det er færre konflikter, konsentrasjonen øker og det er mindre sykefravær. Forskning, bl.a. fra Sverige, viser at det er nøye sammenheng mellom barns evne til innlevelse, til å vise omsorg og medfølelse og naturopplevelser. Bare tenk på så triste barn blir ved synet av en brukket blomst, for ikke å snakke om en liten død spurv!

Barn vil lære og oppleve andre dimensjoner ute enn ved innelek. Forskning har vist at samhandling mellom barn kan endre seg når de flytter leken ut. Barn som er stille og tilbakeholdne i innelek kan vise både økt initiativ og lederrolle i lek i naturen.

Med Reform-97 og 6-åringene inn i skolen er det ikke bare snakk om tilstrekkelige og tilfredsstillende bygninger og klasserom. Både skolegården, skoleveien og nærmiljøet for øvrig må tenkes inn i skolehverdagen. Vi må heller ikke bygge opp en skolefritidsordning uten å gi ungene mulighet til utfoldelse utendørs.

I den nye læreplanen for grunnskolen heter det at opplæringen i natur- og miljøfag skal legge til rette for et bredt spekter av aktiviteter. Elevene skal sanse, observere, sortere, gjøre forsøk og gjøre feltarbeid. De skal drive undersøkelser i naturen. I de første årene skal opplæringa rette blikket mot nærmiljøet, for så å vende seg utover og etter hvert få et mer globalt perspektiv. Elevene skal være med på å velge et referanseområde i nærmiljøet som ramme for lek, aktiviteter og observasjoner.

Nå er ikke miljølære i grunnskolen noe nytt. Det har i flere år vært satset på miljølære hvor friluftsliv har inngått som en del av det totale opplegget. Det har også vært en satsing i forhold til leirskoler og naturskoler.

Skolemiljøet skal også inspirere og åpne for en fysisk aktiv skolehverdag. Det skal gis tid til lek og annen fysisk aktivitet hele skoledagen, ikke bare i kroppsøvingstimene og i friminuttene. Opplæring i kroppsøving skal fremme gleden over fysisk aktivitet og over det storslåtte i naturen og dessuten fremme omsorg for de utsatte delene av naturen.

Det nye læreplanverket for den 10-årige grunnskolen bygger på at opplæringen skal stimulere utviklingen av hele mennesket, og læreplanen i kroppsøving fokuserer på elevenes behov for lek og fysisk aktivitet som grunnlag for å bli glad i å bruke kroppen senere i livet.

Flere skoler har satt økt satsing på friluftsliv på dagsorden gjennom det landsomfattende pilotprosjektet Helsefremmende skoler (HEFRES).
Erfaringene fra prosjektene vil bli brukt i videreutvikling av skolen og skolehelsetjenesten.

Barns lek og nærmiljøet
Skolegårdene og uteområdene i barnehager er viktige arealer også sett i nærmiljøsammenheng. Gode og trygge møteplasser er viktig for å sikre barn og ungdom plass og rom for lek, utfoldelse og samvær med jevnaldrende. Tilgangen på og utformingen av møtesteder i nærmiljøet og i lokalsamfunnet har betydning for hvordan barn og ungdom kan møtes, og for hva de kan gjøre. Både barnehager, skoler, fritidsklubber, nærmiljøanlegg, idrettsanlegg, frivillige organisasjoner og andre offentlige og private møteplasser er viktig.

Barn og ungdom er mer enn andre avhengig av det fysiske og sosiale nærmiljøet for lek, utfoldelse og samvær med jevnaldrende. Nærmiljøet er gjerne den viktigste rammen for aktiviteter og samvær og for tilhørighet til et større fellesskap utenfor familien. Regjeringen ser det som viktig å stimulere til gode nærmiljøer gjennom et samspill mellom offentlige myndigheter, frivillige krefter og barn og ungdom selv.

Offentlig satsing for å bedre barn og ungdoms oppvekstmiljø krever et nært samspill mellom sentrale og lokale krefter. Sentrale myndigheter er viktige som igangsettere og pådrivere for nye tiltak, men det er først og fremst i lokalsamfunnene der barn og ungdom lever, at konkrete tiltak må settes i verk. Regjeringen tar sikte på å sette i gang utviklingsprogrammet «Bli med!» som vil stimulere til dette ved å utnytte det potensialet som ligger i medvirkning og deltakelse fra befolkningen generelt, og fra barn og ungdom spesielt. Programmet skal bedre barn og ungdoms muligheter for deltakelse, medvirkning og mestring i forhold til hjem, skole, arbeid og fritid. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes. Barn og ungdom må få økte muligheter til å delta aktivt i utformingen av sitt eget oppvekstmiljø.

Regjeringens mål om å sikre barn og unge et trygt og godt oppvekstmiljø er nedfelt i rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen hjemlet i plan- og bygningsloven. RPR for barn og unge som disse kalles, setter krav til kommunene både når det gjelder sikkerhet og kvalitet i oppvekstmiljøet og innflytelse fra barn og unge i planprosessen. En mer aktiv bruk av RPR kan i større grad bidra til at naturarealer sikres i kommunene (a la "hundremeterskoger"). RPR for barn og unges stiller også krav til arealer og anlegg som skal brukes av barn og unge. Disse skal være sikret mot forurensing, støy, trafikkfare og annen helsefare.

En del av barns hverdag bør gi rom for spontan aktivitet og lek. Kulturdepartementet har siden 1993 øremerket midler til nærmiljøanlegg. Nærmiljøanlegg er enkle anlegg eller områder tilrettelagt for uorganisert fysisk aktivitet (trening, trim, idrettslek) beregnet for lokalbefolkningen og beliggende i, eller i direkte tilknytning til boligområder. Områdene eller anleggene er primært tilrettelagt for barn, men også for lokalbefolkningen for øvrig.

Grøntareal for barns lek skal også være en viktig politisk premiss ved utformingen av utbyggingspolitikken og transportsystemene. Ønsket om tettere utbygging og fortetting i byer og tettsteder bør avveies mot hensyn bl.a. til lekeområder. Det er derfor nødvendig å sette fokus på behovet for uteareal ved barnehager, skoler og nærfriluftsområder til boligfelt. Kommunene bør vurdere normer for denne typen areal.

Barn og ungdom må sikres utfoldelsesmuligheter og rom for deltakelse og engasjement på egne premisser. Kultur- og fritidstilbud for barn og ungdom må stå sentralt i utviklingen av levende nærmiljøer der en ser offentlige tilbud og frivillig innsats i sammenheng. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene spiller en sentral rolle her. Kultur- og fritidspolitikken må

tilrettelegges slik at alle grupper av barn og ungdom får muligheter til deltakelse i et aktivt og mangfoldig kulturliv.

Frivillige organisasjoner

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene gir et mangfoldig tilbud til barn og ungdom. Noen er også medlemmer av Friluftslivets fellesorganisasjon, som dere sikkert kjenner til, bl.a. speiderbevegelsen og Norske 4H - som jo er store organisasjoner. Disse organisasjonene baserer mye av sin aktivitet på naturopplevelser og friluftsliv. I tillegg foregår mye av det organiserte barne- og ungdomsarbeidet i Norge ute i naturen. Det gir anledning til å være sammen på en annen måte, mer uformelt, og det gir en annen og nærere voksenkontakt.

Det er dessuten mange organisasjoner som er opptatt av å stimulere et natur- og miljøengasjement blant barn og unge. Barne- og ungdomsorganisasjonene er også opptatt av at bynære naturområder sikres for å beholde disse arenaene for fellesskap mellom barn og ungdom.

Når det gjelder rammevilkår for frivillige organisasjoner har Kulturdepartementet over tid arbeidet med stortingsmeldinger som berører dette forhold, bl.a. St meld nr. 27 Om statens forhold til frivillige organisasjoner (1996-97). Denne meldingen trekker opp prinsipper for en framtidig statlig politikk overfor det frivillige virke.

Både som samarbeidspartnere for offentlige myndigheter, og som selvstendige, medlemsbaserte fellesskap er organisasjonene viktige bidragsytere til utformingen av velferdssamfunnet. Det understrekes derfor i meldingen at det er en viktig oppgave å utvikle en offentlig politikk som kan styrke oppslutningen om, og virksomheten til de frivillige sammenslutningene. Det framheves at det er aktivitet og deltakelse i lokale lag og foreninger som en primært ønsker å støtte.

Statlige støtteordninger bør være tilpasset den frivillige virksomhetens egenart, og bør bidra til å styrke denne. En sentral hensikt med meldingen er å skape en mer nyansert forståelse av hva en slik egenart består i, slik at statlige målsettinger, tildelingsformer og kontrollrutiner kan bringes i mest mulig samsvar med disse. St meld nr 27 (1996-97) skisserer tre ulike former for frivillig virke: medlemsbasert virke, verdibasert samvirke og fortjenestefri velferdsproduksjon.

Regjeringen har nylig fremmet en tilleggsmelding til St. meld. nr. 27(1996-97). Den er nå lagt fram for Stortinget (St. meld. nr. 44 (1997-98)). Tilleggsmeldingen tar utgangspunkt i forslagene framsatt i St. meld. nr. 27 (1996-97). Den nevnte tredelingen er et formålstjenlig rammeverk som kan legges til grunn for framtidig statlig politikk overfor frivillig sektor. Regjeringen har gjennom tilleggsmeldingen konkretisert hvordan staten kan bidra til å bedre organisasjonenes rammevilkår.

Tilleggsmeldingen skisserer ulike virkemidler staten kan benytte for å bedre rammebetingelsene, og stimulere til bedrede rammevilkår samt aktivitet og deltakelse i frivillige organisasjoner. Spesielt viktig er støtten rettet mot aktiviteter for barn og unge i lokale, medlemsbaserte organisasjoner. Tilleggsmeldingen fremmer forslag om en statlig tilskuddsordning til frivillige organisasjoners lokale lag og foreninger. Hensikten med støtten vil være å legge til rette for aktivitet og deltakelse i, og etter initiativ fra, organisasjonene. Staten vil ikke legge sterke føringer for anvendelsen av den lokale aktivitetsstøtten, utover

overordnede målsettinger om at støtten skal fremme aktivitet for barn og unge i medlemsbaserte foreninger. Tilskuddsordningen er ment å understøtte organisasjonenes primæraktiviteter. For å kunne komme i betraktning som støttemottaker, forutsettes det at de lokale foreningene har en demokratisk styringsstruktur, har et allmennyttig formål og driver aktiviteter rettet mot barn og unge. Støtten skal kanaliseres til lokale lag gjennom fylkeskommunen og kommunen.

Nærmiljøpolitikk - lokal Agenda 21
Lokale lag og foreninger vil også spille en sentral rolle i utvikling av lokal Agenda 21 i kommunene. Regjeringen vil intensivere det sentrale koordineringsarbeidet tilknyttet lokal Agenda 21 i 1998. Ved å stimulere til lokale prosesser og bred mobilisering er målet å få engasjert en stor del av befolkningen til å ta ansvar for miljø, helse og trivsel, og være med å planlegge og gjennomføre tiltak i sin egen hjemkommune. En forutsetning er at kommunene samarbeider med lokale organisasjoner og innbyggere, og at barn og ungdom, næringslivet og interesseorganisasjoner trekkes med.

Medvirkning fra barn og ungdom
I kommuner hvor det er satt i gang med modeller for medvirkning fra barn og ungdom i plan- og beslutningsprosesser, er erfaringene at barn er veldig opptatt av miljøspørsmål, forbedringer i lekeområder slik at de kan drive med mer aktiviteter ute og mulighetene for friluftsliv. Midler til strakstiltak som kommunene har satt av til barn og ungdom går ofte til tiltak som forbedrer friluftsmulighetene, forbedring av badeplasser er et eksempel som kan nevnes.

I Kristiansand kommune har de også gode erfaringer med at barn har satt navn på stier og plasser og satt opp skilt ute i naturen. Barn som har vært med på dette, må vise det til familie og venner, og resultatet er at flere nå bruker dette området til rekreasjon og friluftsliv. Dette er en del av Groblad-prosjektet som noen av dere kanskje kjenner.

Det er flere metoder for medvirkning fra barn og ungdom som kan bidra til å bedre muligheten til friluftsliv. I kommuner hvor barn har merket av lekeområder på kart, såkalt barnetråkk-metode, vet planleggerne hvor barn leker og ferdes og kan ta hensyn til dette ved utforming av arealplaner. Det kartlegges hvor barn ferdes, hvilke veier de bruker til og fra skolen, hvor de leker på skoleveien og i nærmiljøet. Det kommer da fram at barn bruker områder som vi voksne ikke tenker over som viktige for barn. Det kan være små skogholt og kratt («hundremeterskoger»).

En kommune vurderer å bruke funn fra barnetråkk til å lage alternative gang/sykkelveier. Det er ikke nødvendig at gang/sykkelstier legges parallelt med bilveien.

Barn og unge bør delta mer i utforming av sin egen hverdag, både i skole, fritid og i lokale plan- og beslutningsprosesser, for å sikre bedre ivaretakelse av egne interesser og behov. Kartlegging og spørreundersøkelser kan brukes som grunnlag for utforming av planer. Men så må barn spørres direkte, f.eks. gjennom å bruke elevråd eller barne- og ungdomsråd som høringsinstans i plansaker. Planer som har betydning for friluftsliv er absolutt planer som barn bør få til høring.

Det er først og fremst barn som synliggjør verdien av små "hundremeterskoger" med levende natur i nærmiljøet. De er stifinnere og veivisere, og de vil så gjerne vise oss voksne alle de spennende stedene i naturen. Og da er det viktig at vi følger med og kan bidra til å sikre disse områdene. Å redde "hundremeterskoger" er viktigere enn å lage "den norske A4-lekeplassen" bestående av to stykk klatrestativ, en huske og en kvadratisk sandkasse.

Helse

En viktig dimensjon ved barns deltakelse i friluftsliv, er den muligheten det gir for fysisk aktivitet og helsegevinsten. Det må understrekes at fysisk aktivitet er et viktig virkemiddel i helsefremmende og forebyggende arbeid. Grunnlaget for å bli glad i bevegelse og fysisk aktivitet, for gode aktivitetsvaner og for et godt liv gjennom hele livsløpet, legges i barne- og ungdomsårene.

Det foreligger mye forskningsbasert kunnskap om hvordan fysisk aktivitet virker både forebyggende og rehabiliterende i forhold til sykdom, og også i helsefremmende og trivselsskapende og derav læringsmessig sammenheng. Fysisk aktivitet er slått fast som positivt virkemiddel i folkehelsearbeidet i flere stortingsmeldinger. (*Forebyggingsmeldingen* St.meld. 37 (1992-93) og *Idrettsmeldingen* St.meld. nr. 41 (1991-92))

Det foreligger ikke sikre tall på fysisk aktivitetsnivå blant barn og ungdom i Norge. En MMI-undersøkelse fra 1991 viser at deltakelsen i organisert idrett i Norge faller fra 60-70 % i 10-12 årsalderen til om lag 30 % i 19-årsalderen. Og en omfattende WHO-undersøkelse av skoleungdommers helseadferd viser at andelen 11-, 13- og 15-åringer som er fysisk inaktive i fritida øker.

Nordiske undersøkelser viser at 10-15 % av barn i alderen 5 - 7 år har sansemotoriske problemer i ulik grad og art. En undersøkelse fra Høgskolen i Tromsø konkluderer at 20% av barna som begynner på skolen, har motoriske problemer.

En god sansemotorisk utvikling og allsidige bevegelseserfaringer med tid til refleksjoner, er en forutsetning for å utvikle innsikt i sammenhenger mellom kropp og livsutfoldelse, og for å mestre utfordringer i lek og andre sosiale aktiviteter. Utelek og friluftsliv er viktig i denne sammenheng. Undersøkelser har vist at barn som leker i naturen får bedre koordinasjon, balanse og orienteringsevne. Jeg har tidligere nevnt at barnehagegrupper blir mer harmoniske av å være ute i naturen. Det er også en erfaring at jenter og gutter leker mer naturlig sammen ute i skogen enn andre steder.

For å gi barn og unge muligheter til god bevegelsesutvikling og å være fysisk aktive er det viktig med gode lekemuligheter og fysisk aktivitetstilbud både i barnehage, skole og nærmiljø. Dette krever at det fysiske miljø ute og inne stimulerer til fysisk aktivitet og fri utfoldelse, fremmer bevegelsesglede og at virksomheten i barnehage og skole tilrettelegges slik at det gis rom for lek, fysisk aktivitet og friluftsliv.

En delegasjon fra Norges idrettshøgskole (NIH) har i møte med Statsministeren fremmet forslag om etablering av et råd for fysisk aktivitet. Delegasjonen har utarbeidet et grunnlagsdokument som viser forskningsbasert kunnskap om positiv sammenheng mellom fysisk aktivitet og helse og uheldige konsekvenser av inaktivitet. Det er grunnlag for å hevde at andelen fysisk inaktive i befolkningen ser ut til å øke og at forskjellen mellom de som er aktive og de inaktive, vil øke. I forslaget om å opprette et Statens aktivitetsråd trekkes

paralleller til Statens ernæringsråd og Statens tobakksskaderåd. Regjeringen har til vurdering om det bør opprettes et råd for fysisk aktivitet.

Avslutning

Jeg startet foredraget med å nevne enkelte departementers ansvarsområder når det gjelder politikken overfor barn og deres muligheter til friluftsliv. Jeg håper at dere har fått et bedre bilde av hvordan de ulike virkemidlene skal fungere i sammenheng. For å synliggjøre utfordringene og virkeliggjøre målene våre har regjeringen ønske om enda bedre samordning av de tiltak som igangsettes. Det er et av målene til regjeringens statssekretærutvalg for barn og unge.

Jeg håper det har kommet klart fram at Regjeringen ønsker å legge forholdene til rette for at vi skal bruke naturen som den rekreasjonskilde den er. Da er det viktig at vi som har samme mål, er konstruktive i vårt arbeid. Jeg håper på fortsatt godt samarbeid.

Jeg takker med dette for meg og ønsker lykke til videre med konferansen.